

DR. IVAN LAH:

Pogled v našo bodočnost.

Vožnja z zrakoplovom iz Ljubljane v Split l. 2020.

o se je dva dni pred velikim narodnim praznikom vrnil gospod Letič domov, sta ga v predsobi pozdravila otroka Branko in Milica kakor vsak dan, kadar je prišel k obedu. A danes sta zapazila takoj, da je oče nenavadno dobre volje. Ko je odložil suknjo, je rekel: »Čujta me, otroka! Imam v Splitu važne opravke. Ker sta gledala slavnost svobode v Ljubljani že lansko leto, se popeljemo letos v Split.«

Otroka sta od radosti poskočila. Milica se je vzpenjala, da bi očeta poljubila. Otroka sta sedla vsak na eno stran mize, oče v sredo med njiju in tako so obedovali. Oče je bil zamišljen, zakaj imel je trgovske skrbi; otrokoma pa je sijala radost iz oči in sta ugibala med seboj, kako velik je Split, koliko je tam ladij in kaj si bosta kupila za spomin.

Ves dan na to in vso noč sta bila polna pričakovanja.

Ko sta drugi dan opoldne prišla otroka iz šole, sta hitro spravila svoje knjige. Hišna Mara ju je toplo oblekla. Kmalu na to je vstopil oče.

»Ali sta pripravljena?« je vprašal.

»Sva, sva,« sta rekla otroka, ki sta od radosti pozabila na obed.

»Najprej bomo obedovali, potem pojdemo takoj,« je rekel oče in je odvedel otroka k mizi. Branko in Milica skoraj nista mogla jesti, dasi njima je oče prigovarjal, češ, da v zrakoplovu človek kmalu lačen postane. Otroka pa sta komaj čakala, da bi bilo obeda konec.

Po obedu je oče oblekel kratek usnjat kožuh in je rekel: »Sedaj smo gotovi! — Jutri se vrnemo,« je pripomnil Mari, ki je s skrbjo gledala na otroka in si je mislila, da bo pot za otroka vendarle malo prenaporna.

»Le pazita, da se vama kaj ne zgodil!« je rekla in je popravila Branku čepico na glavi.

»O nič, nič,« je rekel Branko in je junaško koračil za očetom, ki je hitel navzdol po stopnicah. Na dvorišču je stal domači zrakoplov, s katerim se je vozil gospod Letič po svojih trgovskih poslih. Motor je že deloval s hrumečim ropotanjem. Gospod Letič si je ogledal aparat od vseh strani, potem je dvignil Branka in ga posadil v gajbico,

za njim še Milico. In je rekel: »Tako sedita vsak v enem kotu, da bosta mogla pri oknu gledati vun.«

Otroka sta sedla, gospod Letič je spustil propeler, in minuto na to se je že dvigal zrakoplov nad mestom in je plaval proti vzhodu. Oče je mirno sedel med otrokoma in je vodil stroj. Otroka sta se ozrla navzdol in sta zagledala domačo hišo.

»Glej, glej, naša vila je tam,« je rekel Branko in je gledal na domačo hišo, ki je prihajala čimdalje manjša.

»Kako je lepa Ljubljana!« je vzkliknila Milica, ko je zagledala celo mesto pod seboj. Tam sredi mesta se je vil ljubljanski kanal z lepimi nabrežji, tik nad njim se je dvigal mogočni grad. Okolo njega se je razprostiralo mesto na daleč in široko po Barju, pod Rožnikom in po Ljubljanskem polju tja do Posavja. Toda mesto se je bolj in bolj oddaljevalo in je izginjalo v lahnih meglah kakor nerazločna slika. Nazadnje se je zdelo kakor pisana točka sredi zelenega polja, obdana z okvirjem robatih gor, ki so se — s snegom pokrite — dvigale okolo njega. Čez to sliko pa se je vil srebrn pas, bistra šumeča Sava. Izginjala je v zelenih gričih, ki so se razprostirali daleč naokrog. Otroka sta strmela in skoraj nista imela besed od samega začudenja. Zrakoplov je plaval kakor urna ptica. V gajbico se je čulo le enakomerno ropotanje motorja in vrtenje propelerja.

»Joj, kaj pa je to?« je vzkliknil Branko, ko je zagledal večjo goro.

»To je Snežnik,« je odgovoril oče in je zavil vodilo na levo stran.

»Glej, zopet mesto!« je zaklicala Milica.

»To je Novo mesto,« je rekel oče. In že je plaval zrakoplov nad širokim gorovjem. Kakor čarobno kraljestvo so ležali pod njimi mogočni gozdovi po višavah in dolinah.

»To so Gorjanci,« je rekel oče.

»Tu so bajke in povesti o Gorjancih, ki jih je spisal Janez Trdina,« je pojasnil Branko.

Milica pa se je medtem zagledala v daljavo in je videla široko ravnino brez konca in kraja, ki se je izgubljala v daljnih meglah. Tam pod malimi griči se je nekaj svetilo. Jasnilo se je bolj in bolj, in iz motnih obrisov se je pokazalo mesto. Milica je takoj uganila: »Zagreb, glejte Zagreb.«

Branko se je bil medtem tako zagledal v zemljo pod seboj, da ni zapazil mesta, ki se je pokazalo tudi na njegovi strani; zato ga je skoraj jezilo, da Milica več vidi nego on.

»Jaz tudi vidim mesto,« je rekel.

»To je Karlovac,« je pojasnil oče in je zavil proti oni strani, kjer je Milica videla Zagreb.

Mesto se je kmalu pokazalo v vsej svoji krasoti. Mogočna cerkev se je dvigala nad njim. Ravne ulice so ga delile na več delov, kakor da je kdo preko slike mrežo pretegnil. Toda lepa slika se je kmalu začela zopet odmikati, bila je manjša in manjša in je nazadnje izginila v megli. Plavali so preko široke ravnine; kamor je neslo oko, se je videla planjava, na njej polje in lesovi in le tu in tam kak manjši kraj. Preko planjave se je vila dolga jasna črta: tam je bila Sava.

»Kako daleč gre z nami Sava?« je vprašal Branko.

»Saj gre do Beograda,« je rekla Milica, ki je hotela pokazati svojo učenost.

»Ali bomo videli Beograd in Dunav?« je vprašal Branko, da bi pokazal, da zna več od sestrice.

»Bomo,« je rekel oče, »sicer ni na naši poti, zakaj v Split bi morali iti naravnost proti jugu, ker pa smo že na poti in imamo čas, napravimo ovinek.« In zrakoplov je plaval dalje čez ravnino, pa že so se začele kazati nove gore.

»Tam je Fruška gora,« je rekel oče, »od tam je prišel Dositej Obradović.«

»In tam -- tam?« je izpraševal Branko in kazal na drugo stran.

»To je Bosna — ponosna,« je rekel oče. Branko je gledal prijazne gore, ki so se vrstile daleč — daleč v nedosežne daljave.

»Tam prihaja Dunav. Sedaj smo nad Sremom. Tam je Novi Sad. tam so Karlovci...«

»Joj, glej, oče — tam!« je vzkliknila Milica in je kazala proti goram.

»Dunav,« je rekla Milica. Branko se je tudi ozrl na to stran in bi bil rad videl ladje na reki. Toda ni jih mogel razločiti. Pač pa jih je videl pod seboj na Savi: plavale so proti reki navzgor. Branko je vedel, da plavajo od tod proti Sisku in Osijeku in od tam proti Ljubljani in Mariboru.

Toda medtem se je že pokazalo belo mesto na bregu. Lepo in veliko; ponosno in mogočno je stalo nad zlivom dveh velikih rek. In nad njim se je svetila visoka kupola, ki se je zrcalilo vse mesto v njej.

»Beograd, Beograd!« sta vzkliknila otroka in sta obstala pri oknu kakor prikovana.

»Kakšna krasota!«

»Ali vidita kraljevski grad?« je vprašal oče in je vodil zrakoplov tako, da bi otroka bolje videla.

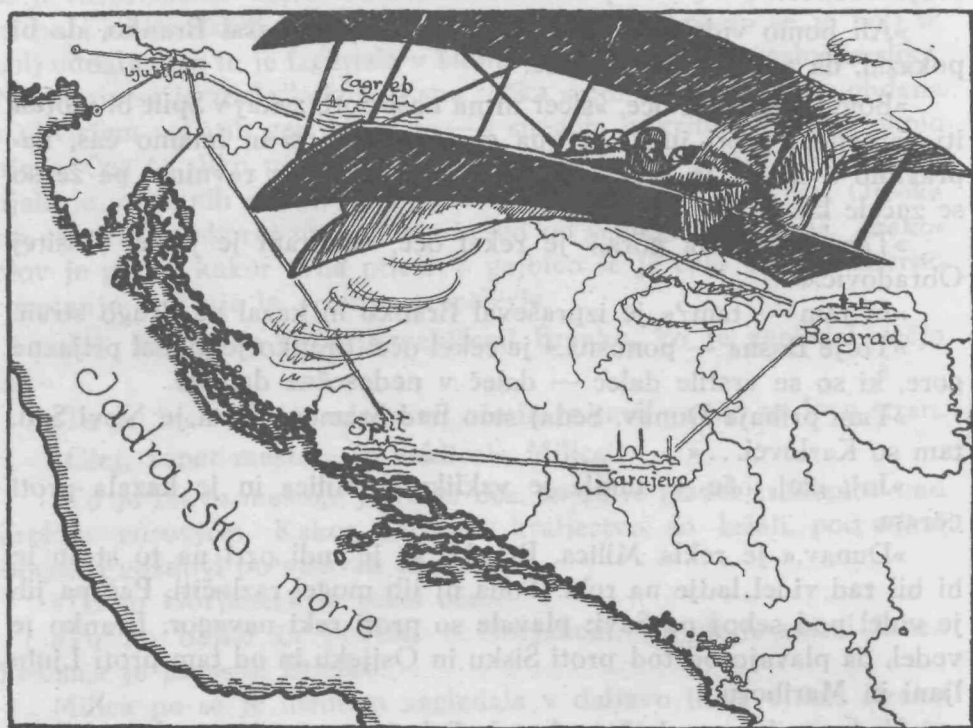

»Vidiva, vidiva,« sta odgovarjala otroka, zakaj poznala sta mesto s slik, ki so visele v šoli.

»Tam stanuje kralj,« je pojasnjeval oče. »In tam poleg je zbornica poslancev in akademija. Nad reko vidita še ostanke stare trdnjave, kakor je bila pred sto leti. Tam so se vršili najhujši boji, ko so mesto napadli Nemci.«

Branko je pogledal natančneje. In zdelo se mu je, da vidi na obzidju še spomine onega strašnega boja, ki je o njem slišal v šoli.

Toda mesto se je kmalu začelo odmikati. Preden sta se otroka nagledala njegove krasote, je že izginjalo izpred oči. Zrakoplov je plaval preko valovite gorate pokrajine proti jugu.

»Zdaj smo nad Bosno,« je dejal oče in je gledal na smer, da bi vozil naravnost proti Splitu.

»O, velika je Jugoslavija,« je zaklical Branko in je obsedel ves utrujen od vsega, kar je videl.

»Da, velika in lepa!« je rekel oče, »sto let je bilo treba, da smo jo tako uredili.«

»Sto let!« se je začudil Branko, »zakaj sto let?«

»No, pred sto leti ni bilo tako,« je rekel oče. »Takrat smo bili šele v začetkih.«

»Kako pa je bilo takrat?« je vprašala Milica, ki se je tudi že naveličala gledati. Sedaj, ko je videla Beograd, je niso zanimali manjši kraji.

»O, takrat je bilo slabo,« je rekel oče, »takrat nismo imeli niti svojega imena.«

»Kako je to?« se je čudil Branko.

»Tako je bilo: rekli so, da smo kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev.«

Otroka sta se zasmejala.

»Kako pa naj ima en narod tri imena!« se je začudil Branko.

»Rekli so, da smo troimenski narod. Drugi so nas sicer imenovali Jugoslavijo, mi pa smo vlekli vsak na svojo stran. Celo tako daleč je prišlo, da so hoteli oni, ki so bili osvobojeni, ukazovati onim, ki so jih osvobodili. Bog je kaznoval ta greh: prišli so slabi časi. In namesto da bi bili delali in gradili, so ljudje razbijali še to, kar je ostalo od strašne vojne. Takrat je prišel sovražnik in je odtrgal od naše domovine dve najlepši slovenski pokrajini: Goriško in Koroško in z njima Reko in Trst.«

»Saj je vse to zdaj naše,« je rekla Milica.

»Seveda. A treba je bilo mnogo truda in dela, preden smo vse zopet priborili. Takrat se ljudje še niso tako vozili po zraku na izprehod, kakor se vozimo mi sedaj. Ladje takrat še niso vozile do Ljubljane in Maribora. Železnice so kurili s premogom, ker še ni bilo električnih central. Zdaj gre vse po elektriki. In namesto da bi bili ljudje ustvarjali to lepo bodočnost med seboj, so se prepirali. Sele čez dolga leta so se izpametovali. Zato imamo sedaj vse lepo urejeno.«

»Kakšna je bila neki Ljubljana takrat,« je vprašal Branko.

»Majhna je bila in stara. Kanal še ni bil gotov.«

»Pa zakaj so bili ljudje taki?« je vprašal Branko, ki si ni mogel misliti, da bi kdo ne ljubil take domovine.

»Naduti so bili in izprijeni,« je rekel oče, »vsak je mislil le nase, malo jih je mislilo na bodočnost.«

Medtem se je v daljavi pokazalo zopet večje mesto.

Otroka, ki sa se bila zamislila v pogovor, sta ga nenadoma zagledala.

»Sarajevo, Sarajevo!« je vzkliknil Branko in se je spomnil na turške čase, ki je čital o njih v svojih knjigah.

Milica je molče gledala na lepo mesto in se je spomnila na povest o Turkih, ki jo je slišala od svoje učiteljice.

Zrakoplov je preplaval pokrajino. Kmalu so se pokazale temne, visoke gore v daljavi.

»Tam je Črna gora,« je rekel oče, »in tam za njo Albanija, kjer je umirala srbska vojska, ko se je morala umakniti iz domovine.«

Otroka sta z žalostjo pomislila na težke boje, ki sta jih poznala iz pripovedovanja in iz knjig. Zdelo se je jima, da se ozračje vedno bolj jasni, kakor da se bližajo nebu. V resnici se je tudi pokrajina izpremenila; vse je bilo bolj svetlo, sivobelo.

Hipoma je Milica vzdiknila: »Morje, morjel«

In res: v daljavi se je kazala nejasna bela ravan, ki ji ni bilo nikjer konca. Tam je bilo morje. Branko se je bil tako zamislil v svoje misli, da ni tega takoj zapazil, zato je rekel: »Saj ni, kje pa je voda?«

»Kmalu jo bomo videli,« je rekel oče. In res: nekaj časa nato se je zasvetilo pred njimi jasno morje, obžarjeno v popoldanskem solncu.

Plavali so tik ob obali. Otroka sta občudovala lepe barve, ki so se prelivale po morski gladini. Tu in tam sta opazila ladjo. Kmalu pa se je pred njima pokazalo krasno primorsko mesto: Split. V polkrogu je ležalo ob morju; velik pristan je bil pred njim in v njem vse pino ladij, malih in velikih, črnih in belih, in vseh barv zastave so vihrale na njih. Zrakoplov se je začel spuščati proti tlom. Bolj in bolj jasno se je kazalo lepo mesto in njegov pristan: videle so se železnice, ki so držale iz mesta na vse strani v notranjo Jugoslavijo. Pristali so na prostoru poleg mesta, kjer je bilo pristajališče za zrakoplove. Sedli so v avto in so se odpeljali v mesto.

V mestu je bilo slavnostno razpoloženje. Vse se je pripravljalo na veliki državni praznik ujedinenja. S hiš so vihrale zastave. Ulice so bile polne ljudstva, zakaj Split je bil med največjimi mesti ob Adriji in glavno pristanišče Jugoslavije. Med hrumom in šumom so se pripeljali naši zračni potniki k očetovemu znancu, kjer so položili utrujena otroka v posteljo, ki sta kmalu trdno zaspala. Tako nista niti videla večerne bakljade po mestu. V sanjah pa sta slišala godbo in sta sanjala čudovite reči. Drugi dan sta bila dobro spočita in sta gledala z balkona slavnostni izprevod, ki se je med grmenjem topov pomikal po ulicah.

Popoldne so se poslovili od svojih znancev. Sedli so v zrakoplov in so se odpeljali proti Ljubljani. In ko sta zvečer otroka stopila zopet iz zrakoplova na domačem dvorišču, sta vzdiknila: »Lepo je bilo; velika je naša domovina!«